

List- morfologie

komentáře jsou v přednášce ve formě videa ve
studijních materiálech předmětu

Blp 003 Základy obecné botaniky
(vyhotovila B. Brabcová)

Zdroje ke studiu:

Novák J. a Skalický M. (2008): Botanika. Cytologie, histologie, organologie a systematika. - Powerprint, Praha.

Slavíková Z.(2002): Morfologie rostlin. – Karolinum, Praha.

<http://flora.upol.cz/fotogalerie/info/642-fagus-engleriana/4.html>

výukový materiál PŘF MU – anatomická stavba listu:

<https://www.sci.muni.cz/~anatomy/leaves/html/intro.htm>

výukový materiál Mendlovy zemědělské univerzity:

https://web2.mendelu.cz/af_211_multitext/obecna_botanika/index1.html

https://garden.upol.cz/web/wp-content/uploads/2019/08/BZ-UP_listy-drevin.pdf

Fotografie rostlin nebo jejich částí převzaty z www.botanickafotogalerie.cz, pokud není uvedeno jinak.

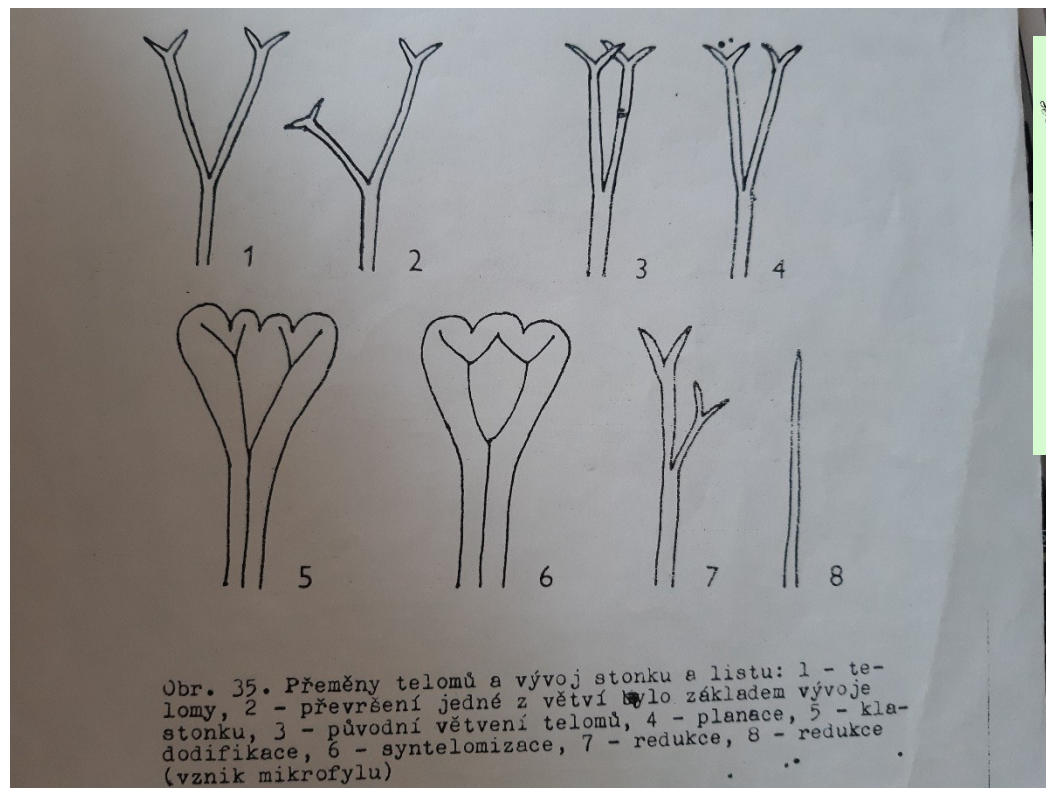
List - phylloma

fyloidy (listu podobné org. bezcévných r. – řasy, mechy)

x listy cévnatých rostlin

Funkce

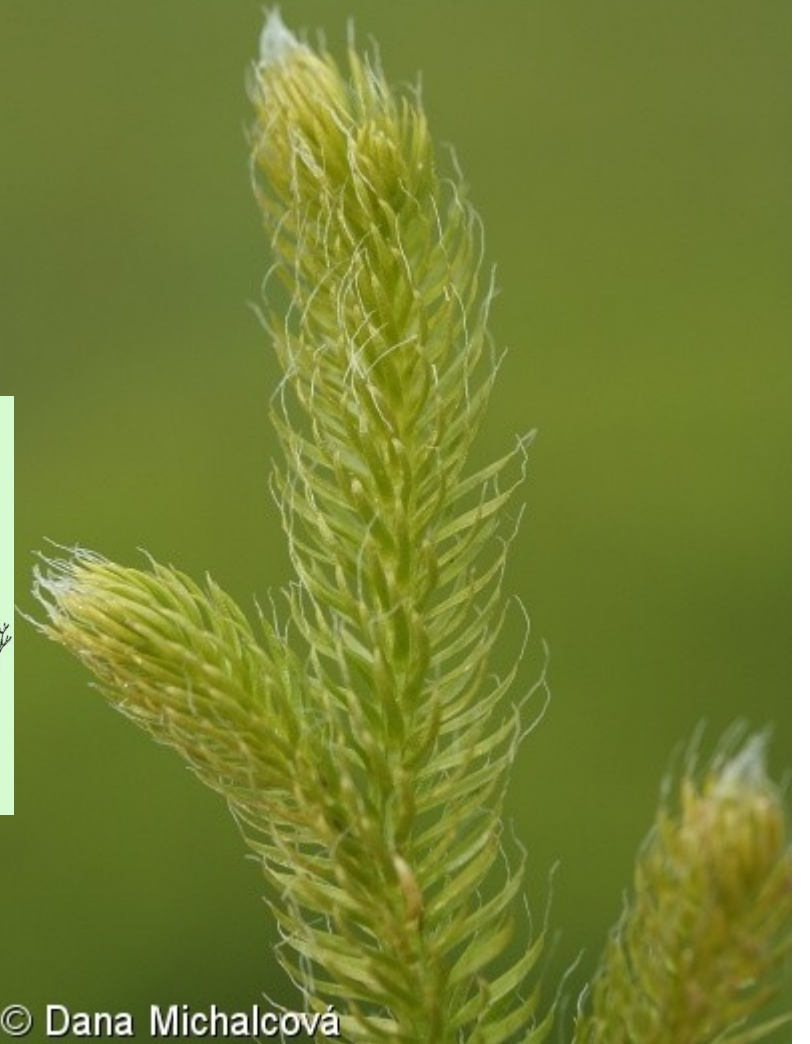
Vývoj: makrofyl, mikrofyl

Rhyniophyta

jednoduchý
jednožilný list
- stegofyl

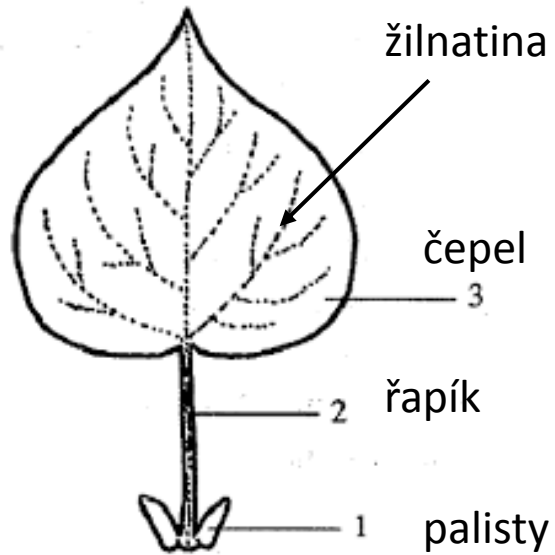
plavuň vidlačka

© Dana Michalcová

http://www.botanickafotogalerie.cz/highslide/images/large/1/Lycopodium_clavatum10.jpg

Vnější stavba listu

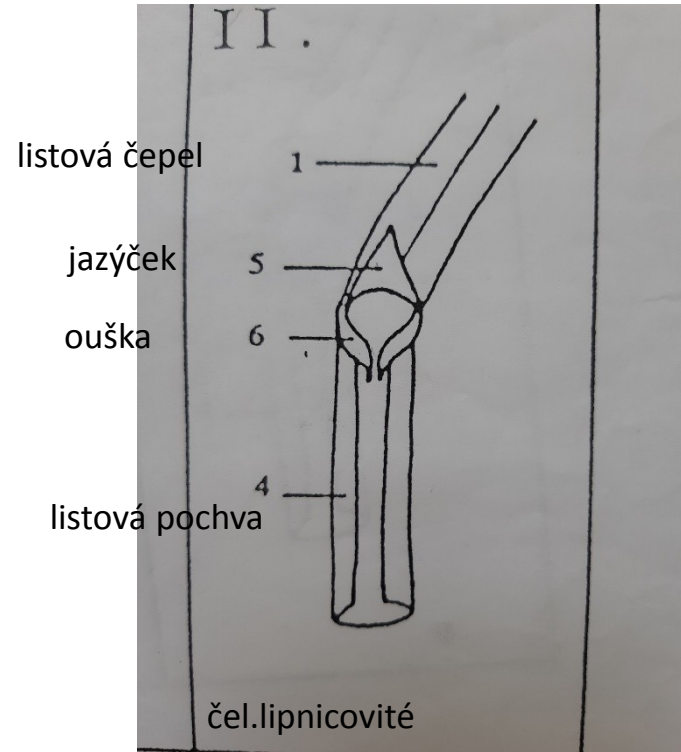
http://botany.upol.cz/pagedata_cz/vyukove-materialy/165-morfologie-a-urcovaci-klice.pdf

řapík

- nafouklý
- dolní listy delší
- fylodia
- zcela chybí
- rozšířen v kápi

palisty

- báze ř. nebo čepele
- párovité!
- prchavé
- opadavé
- vytrvávající
- šupinovitě
- asimilující
- volné
- přorostlé
- úžlabní
- srůst – botka
- přeměna v trny

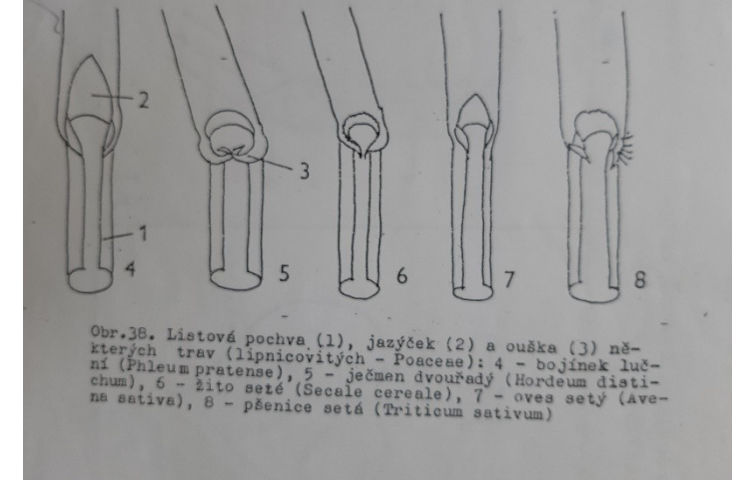
andělíka lékařská

© Vladimír Motyčka

http://www.botanickafotogalerie.cz/highslide/image/s/large/104/Angelica_archangelica9.jpg

převzato z: Slavíková Z.(2002): Morfologie rostlin. – Karolinum, Praha

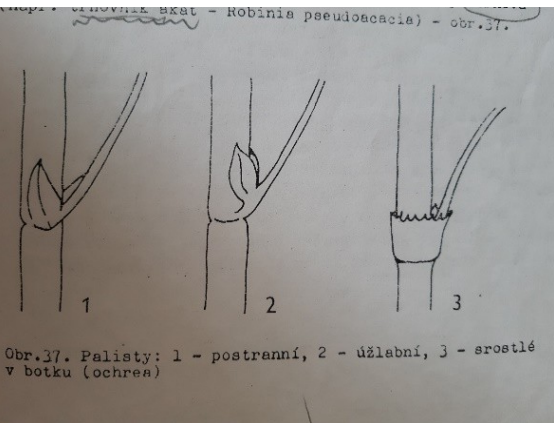

© Pavel Veselý

palisty

http://www.botanickafotogalerie.cz/highslide/images/large/80/Rosa_canina9.jpg

převzato z: Slavíková Z.(2002): Morfologie rostlin. – Karolinum, Praha

Obr.37. Palisty: 1 - postranní, 2 - úžlabní, 3 - srůstlé v botku (ochrea)

fylogia

kapinice - *Acacia*

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/b3/Acacia_mangium_leaves.jpg

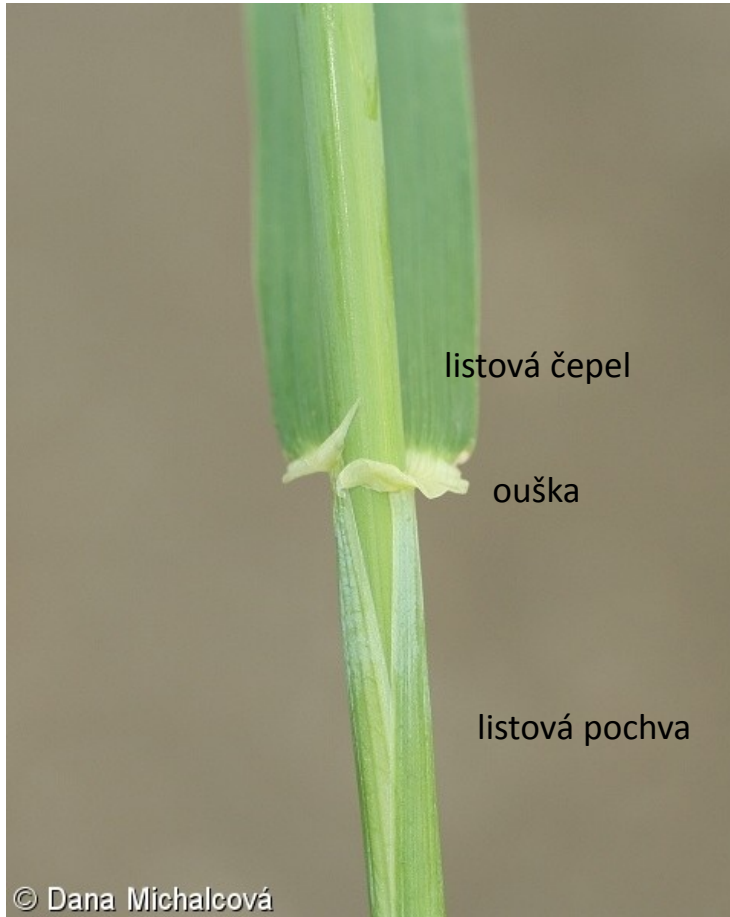

platan

řapík rozšířen v kápi

ječmen obecný

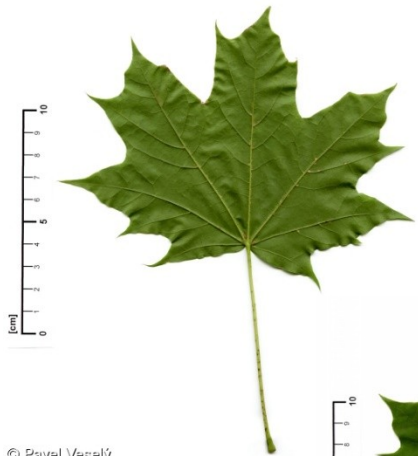
lipnice obecná

Listová čepel

list bifaciální

javor mléč

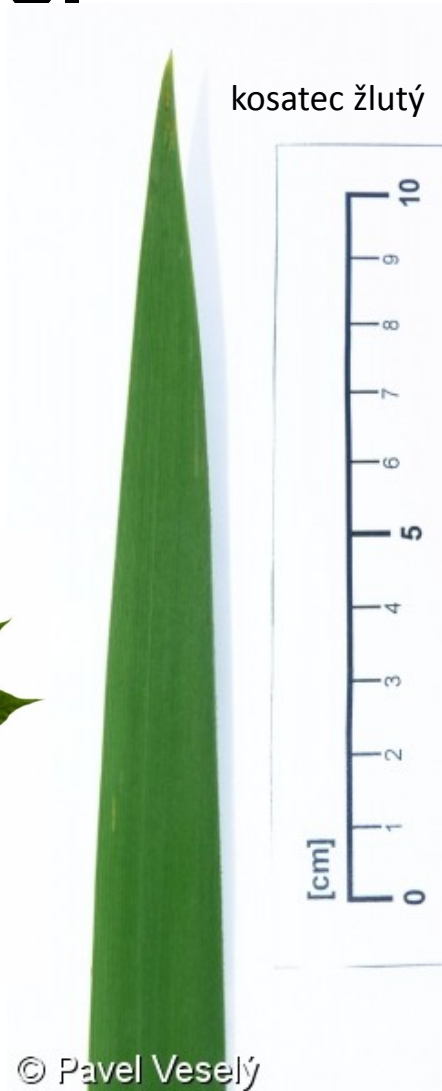

© Pavel Veselý

© Pavel Veselý

kosatec žlutý

© Pavel Veselý

list monofaciální

listová čepel souměrná

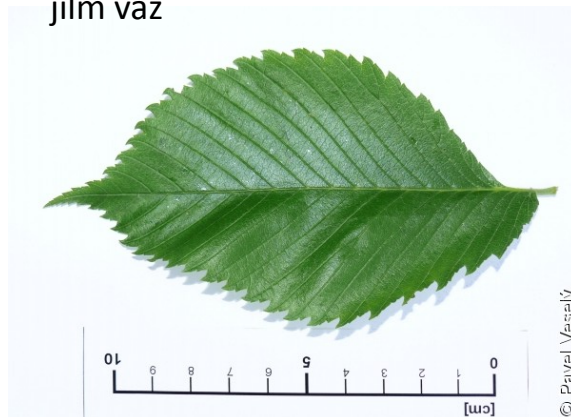
buk lesní

© Pavel Veselý

listová čepel asymetrická

jilm vaz

© Pavel Veselý

Žilnatina listu

Souběžná (jitrocel)

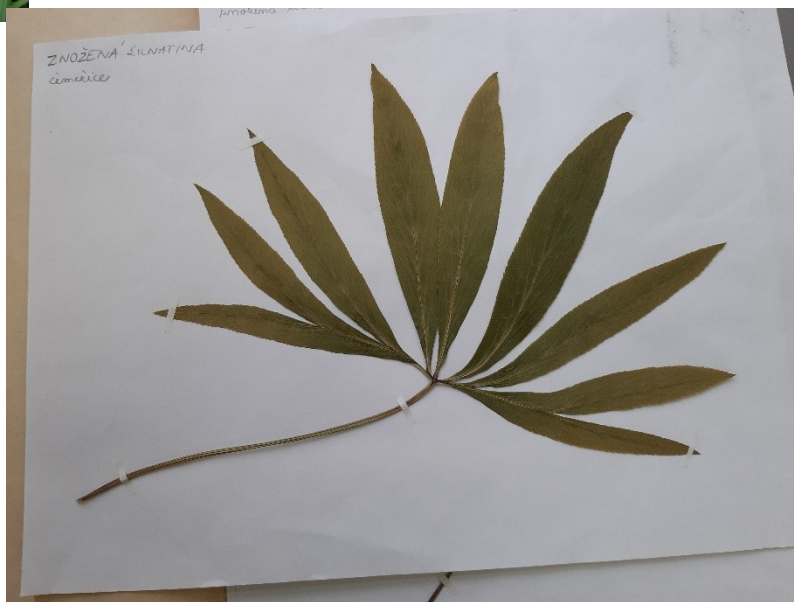
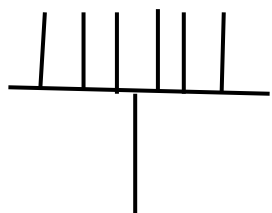
© Dana Michalcová

rovnoběžná, bledule

© Dana Michalcová

Znožená, čemeřice

ZNOŽENÁ ŽILNATINA
čemeřice

Vidličnatá (jinan)

© Pavel Veselý

Zpeřená (buk)

Dlanitá (javor)

© Pavel Veselý

Morfologie listu – podle čepele

LISTY:

1) Jednoduché

- Celistvé
- Členěné v úkrojky

© Pavel Veselý

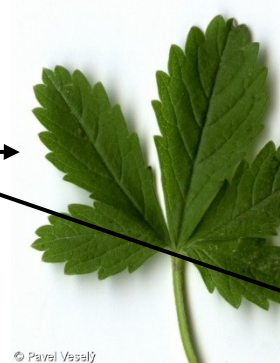
- dlanitě členěné
- peřeně členěné

© Pavel Veselý

2) Složené (z lístků)

- dlanitě složené
- zpeřeně složené

© Pavel Veselý

m. plazivá

© Pavel Veselý

m. stříbrná

© Vladimír Hájek

© Pavel Veselý

m. husí

List jednoduchý celistvý

Nemá členěnou čepel v úkrojky, má ji celistvou. Čepel má různý tvar.

Co u takové čepelce hodnotíme:

1. Celkový tvar
2. Bázi listu
3. Vrchol listu
4. Okraj listu

© Pavel Veselý

List jednoduchý celistvý

© Pavel Veselý

Celkový tvar

A. Podle poměru šířky a délky listové čepele

šířka : délka

1 : 1 - list okrouhlý

1 : 2 nejširší v polovině - **list eliptický**

1 : 2 nejširší ve spodní části - list vejčitý

1 : 2 nejširší v horní polovině - list obvejčitý

1 : 3-4 nejširší v polovině – **list podlouhlý**

1 : 3-4 nejširší v dolní části – list kopinatý

1 : 3-4 nejširší v horní polovině obkopinatý

1 : 4 a více – **list čárkovitý**

Čárkovitý list tuhý = list jehlicovitý

B. Speciální tvary

Podle tvaru listové čepele

List:

Ledvinitý

Kosočtverečný

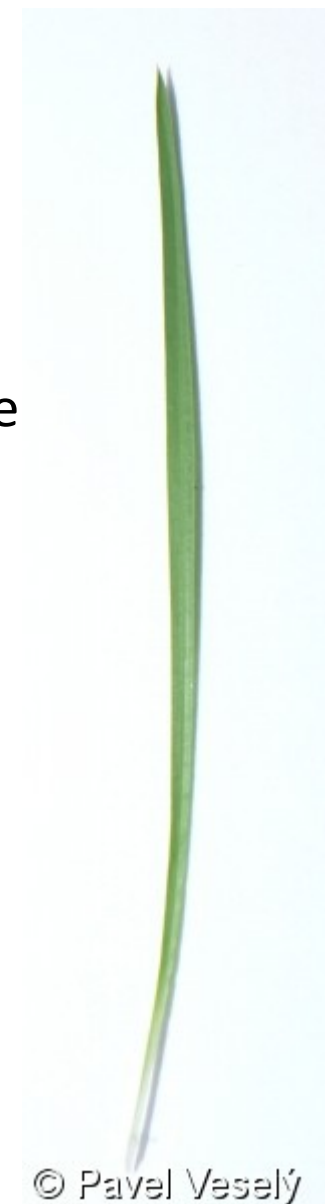
Lyrovitý

Srdčitý

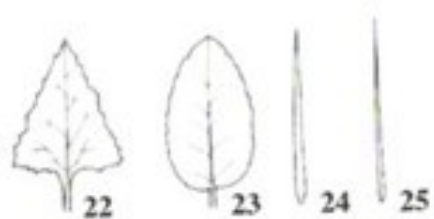
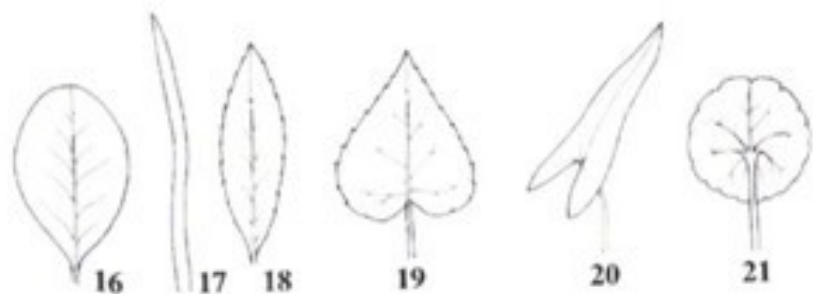
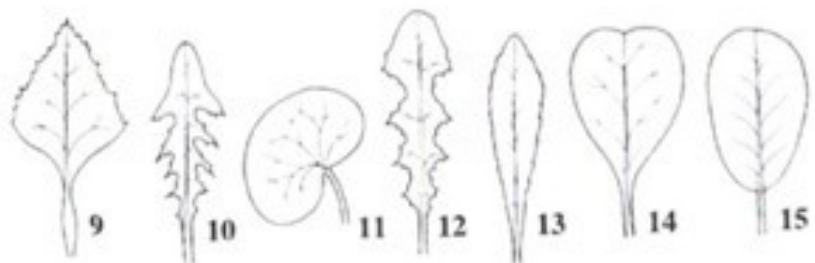
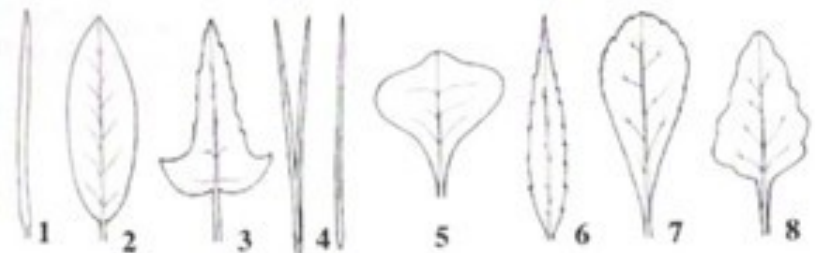
Obsrdčitý

Štítnatý (řapík vetknutý do plochy listu)

A pod.

© Pavel Veselý

- 1 – čárkovitý,
- 2 – eliptický,
- 3 – hrálovitý,
- 4 – jehlicovitý,
- 5 – klínovitý,
- 6 – kopinatý,
- 7 – kopistovitý,
- 8 – kosníkovitý,
- 9 – kosočtverečný,
- 10 – kracovitý,
- 11 – ledvinitý,
- 12 – lyrovitý,
- 13 – obkopinatý,
- 14 – obsrdčitý,
- 15 – obvejčitý,
- 16 – široce eliptický,
- 17 – páskovitý,
- 18 – podlouhlý,
- 19 – srdčitý,
- 20 – střelovitý,
- 21 – štítkovitý,
- 22 – trojúhelníkovitý,
- 23 – vejčitý,
- 24 – šídlovitý,
- 25 – nitovitý.

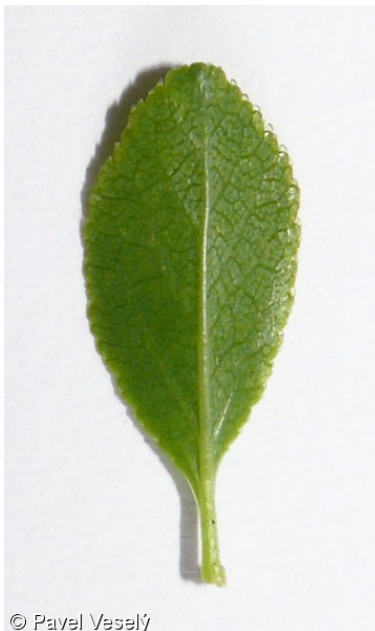
*Převzato z Kubát K.
[ed.] (2002): Klíč ke
květeně ČR. –
Academia, Praha.*

List jednoduchý celistvý

komentáře jsou v přednášce

© Pavel Veselý

© Pavel Veselý

© Pavel Veselý

© Dana Michalcová

© Dana Michalcová

© Pavel Veselý

© Pavel Veselý

© Vladimír Nejšchleba

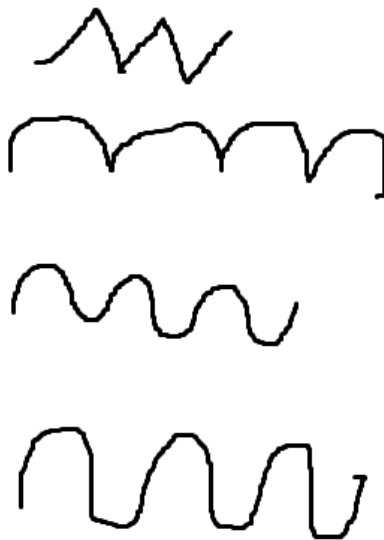
List jednoduchý celistvý

Báze listu

Bázi listu hodnotíme také

- u listů jednoduchých členěných v úkrojky
- a u jednotlivých lístků listu složeného

- Klínovitá
- Zaokrouhlená
- Srdčitá
- Uťatá
- a další

Vrchol listu

Špičatý

Zašpičatělý

Okrouhlý

Uťatý

Vykrojený

Okraj listu

Celokrajný

Pilovitý (drobné zoubky)

Zubatý (větší zuby – viz jahodník)

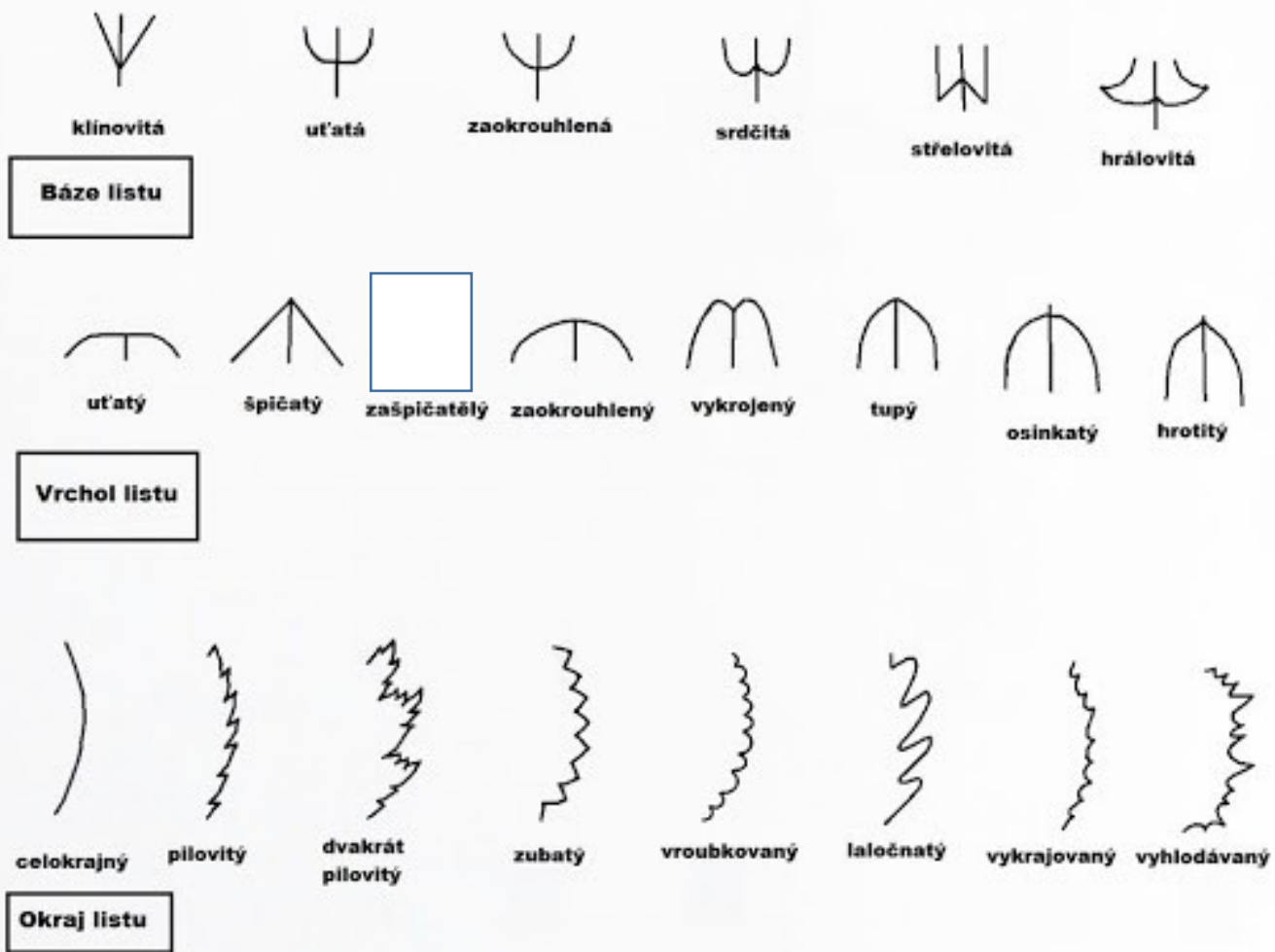
Vroubkovaný

Laločnatý

Chobotnatý

A další

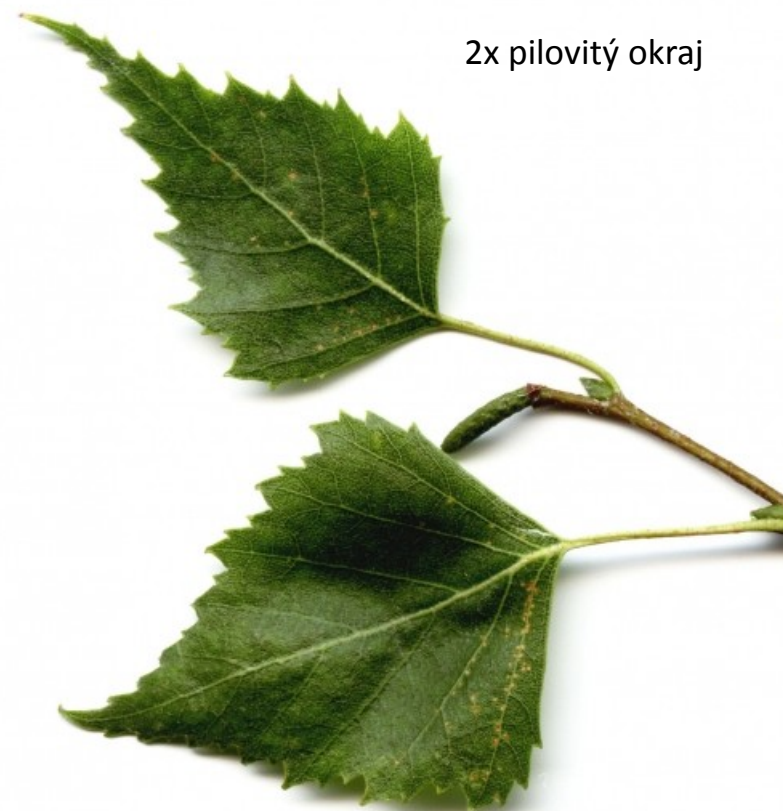
Báze listu, vrchol listu, okraj listu

zubatý okraj

2x pilovitý okraj

buk lesní

© Pavel Veselý

komentáře jsou v přednášce

© Pavel Veselý

jitrocel kopinatý

© Pavel Veselý

máta

© Pavel Veselý

šerík obecný

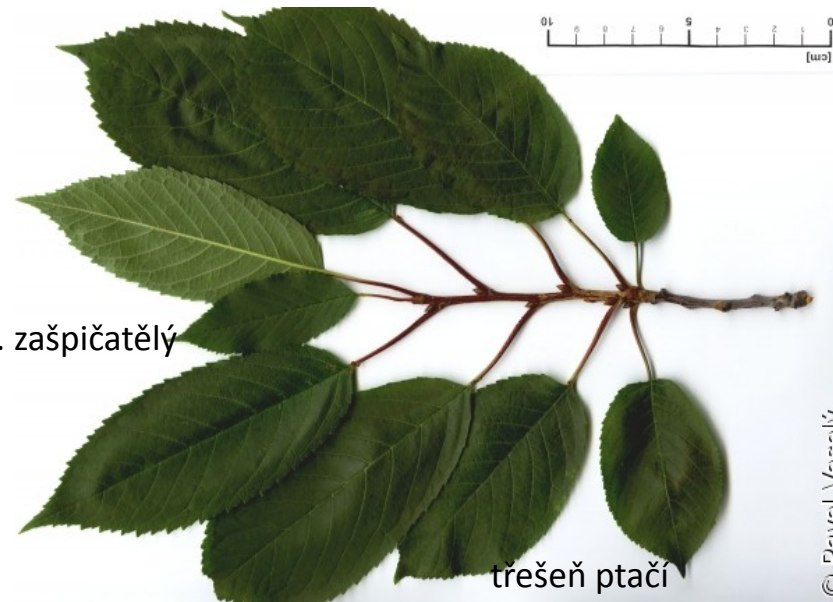
© Dana Michalcová

česnáček lékařský

© Petr Vobořil

v. zašpičatělý

třešeň ptačí

© Pavel Veselý

zubatý okraj lístku

© Pavel Veselý

lodyžní listy menší, lysé, trojúhelníkovitě vejčité s bází srdčitou, uťatou či klínovitou, na vrcholu tupě špičaté, vroubkované až oddáleně hrubě až laločnatě, obvykle tupě zubaté, nejčastěji 3—6 cm dl. a 3—5 cm šir., s obvykle 1—2 cm dl., sytě zelené, po rozemnutí s česnekovým pachem

Chyarakteristika listu převzata z:
Kirschner J. & Sutorý K. (1992): *Alliaria* Fabr. – česnáček.
– In: Hejný S., Slavík B., Kirschner J. & Křísa B. (eds),
Květena České republiky 3, p. 40–41, Academia, Praha.

botanickafotogalerie.cz

List jednoduchý členěný v úkrojky

Popisuje se:

- **Celkový tvar listu (podle typu členění a hloubky zářezu v čepeli)**
- Lze popsat (pravidla jako list jednoduchý celistvý): bázi, vrchol úkrojků!!, okraj úkrojků!!

Hloubka zářezu:

do 1/3 - laločný

do 1/2 - klaný

do 2/3 – dílný

skoro až k hl. žilce - sečný

1) Členěný podle dlanité žilnatiny

celkový tvar – odpovídá pak pojmenování listu podle morfologie

Dlanitolaločný

Dlanitoklaný

Dlanitodílný

Dlanitosečný

© Pavel Veselý

2) Členěný podle zpeřené žilnatiny

celkový tvar – odpovídá pak pojmenování listu podle morfologie

Peřenolaločný

Peřenoklaný

Peřenodílný

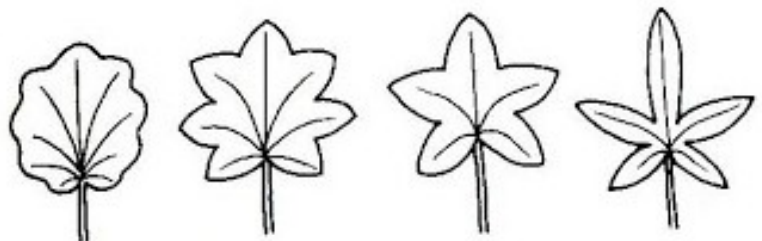
Peřenosečný

© Pavel Veselý

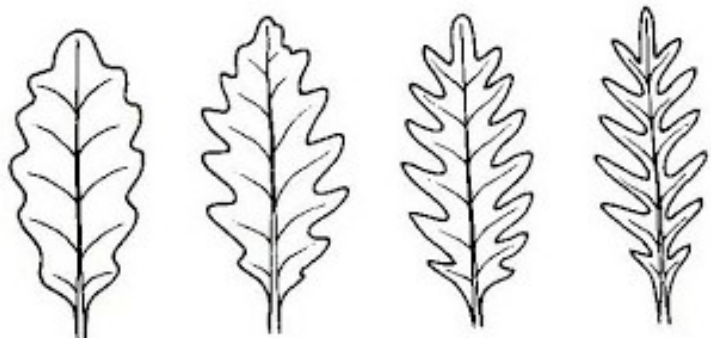
List jednoduchý členěný v úkrojky

Dlanito-

dlanitolaločný dlanitoklaný dlanitodilný dlanitosečný

Peřeno-

peřenalaločný peřenoklaný peřenodilný peřenosečný

**-laločný
do 1/3**

**-klaný
do 1/2**

**-dílný
do 2/3**

**-sečný
téměř ko
středu**

Důležité znaky:

Podle hloubky zářezu a typu členění dokážete list správně botanicky pojmenovat.

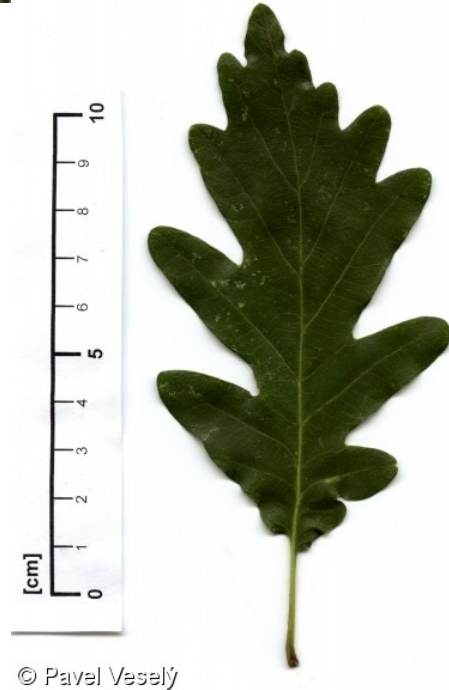
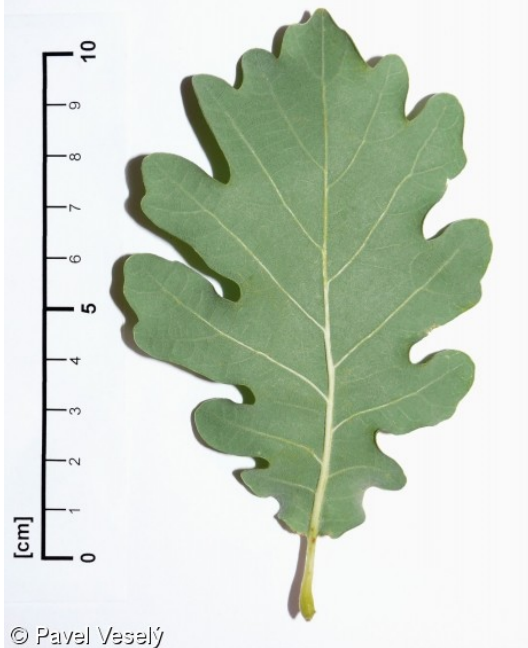
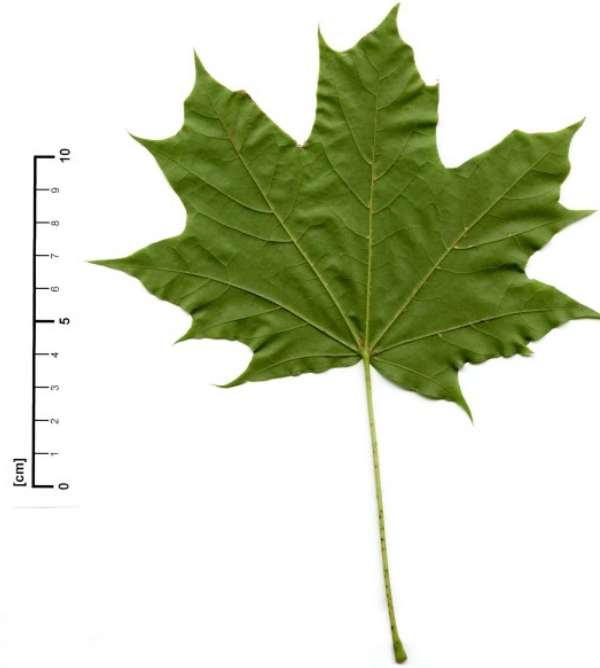
hloubka zářezu (platí též u dlanitě členěných listů.

kontryhel

komentáře jsou v přednášce

Hloubka zářezu:

do 1/3 - laločný

do 1/2 - klaný

do 2/3 - dílný

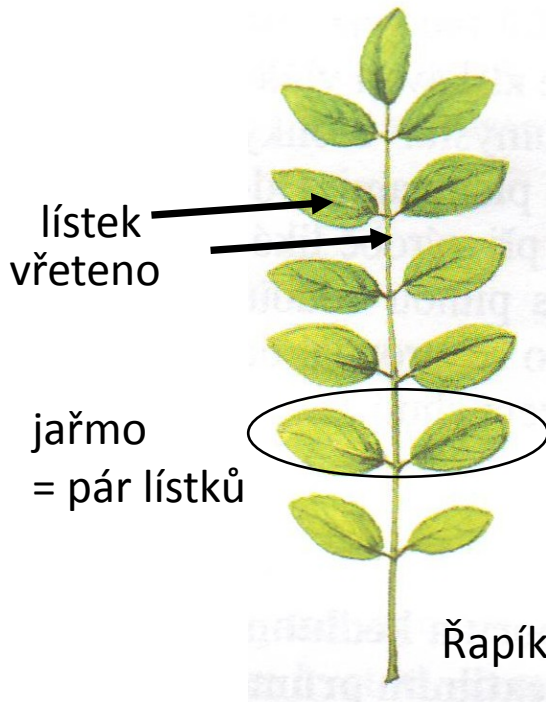
skoro až k hl. žilce - sečný

Listy složené

- jsou složené z lístků

POZOR: listy členěné v úkrojky: úkrojky spolu souvisí alespoň kouskem, listy složené – lístky spolu nesouvisí!

Podle zpeřené žilnatiny zpeřené

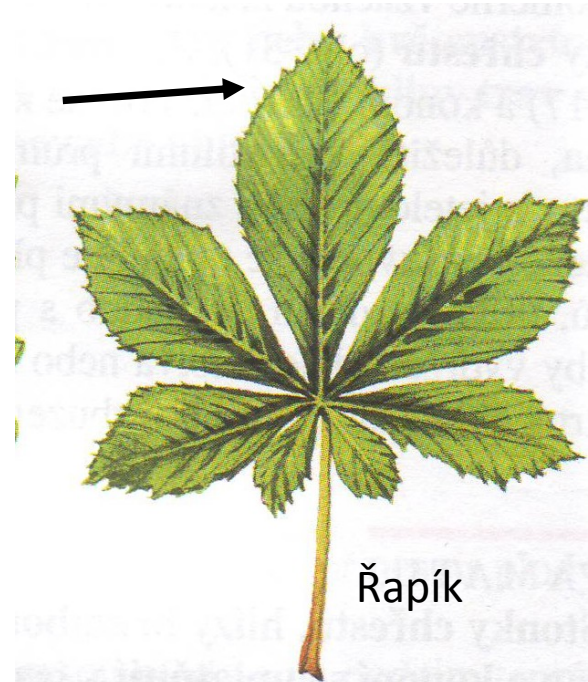

List zpeřený

Přesněji: **list lichozpeřený**
(má na konci lichý lístek)

Podle dlanité žilnatiny n-četné

lístek

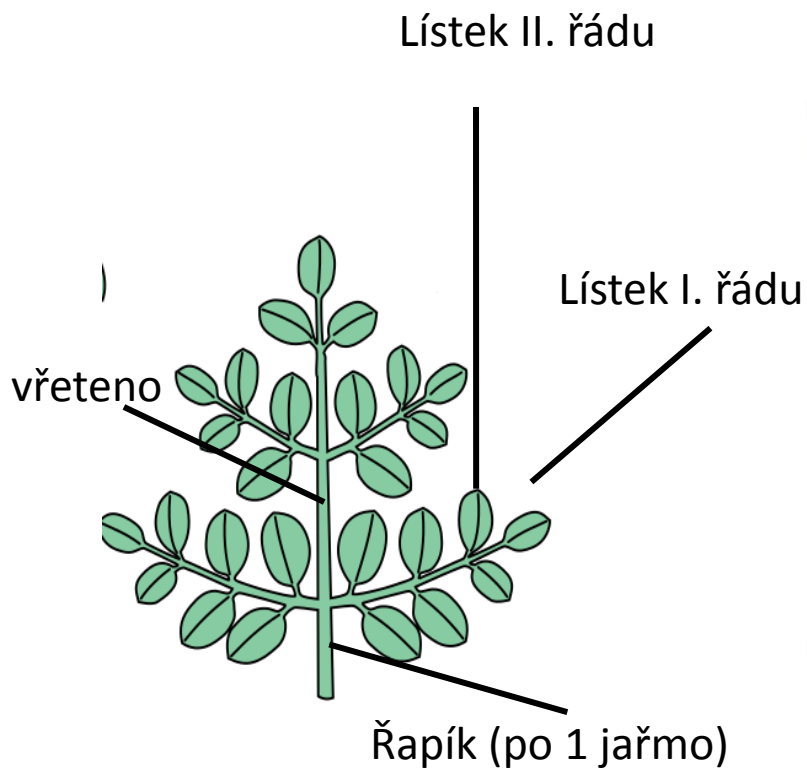

List sedmičetný

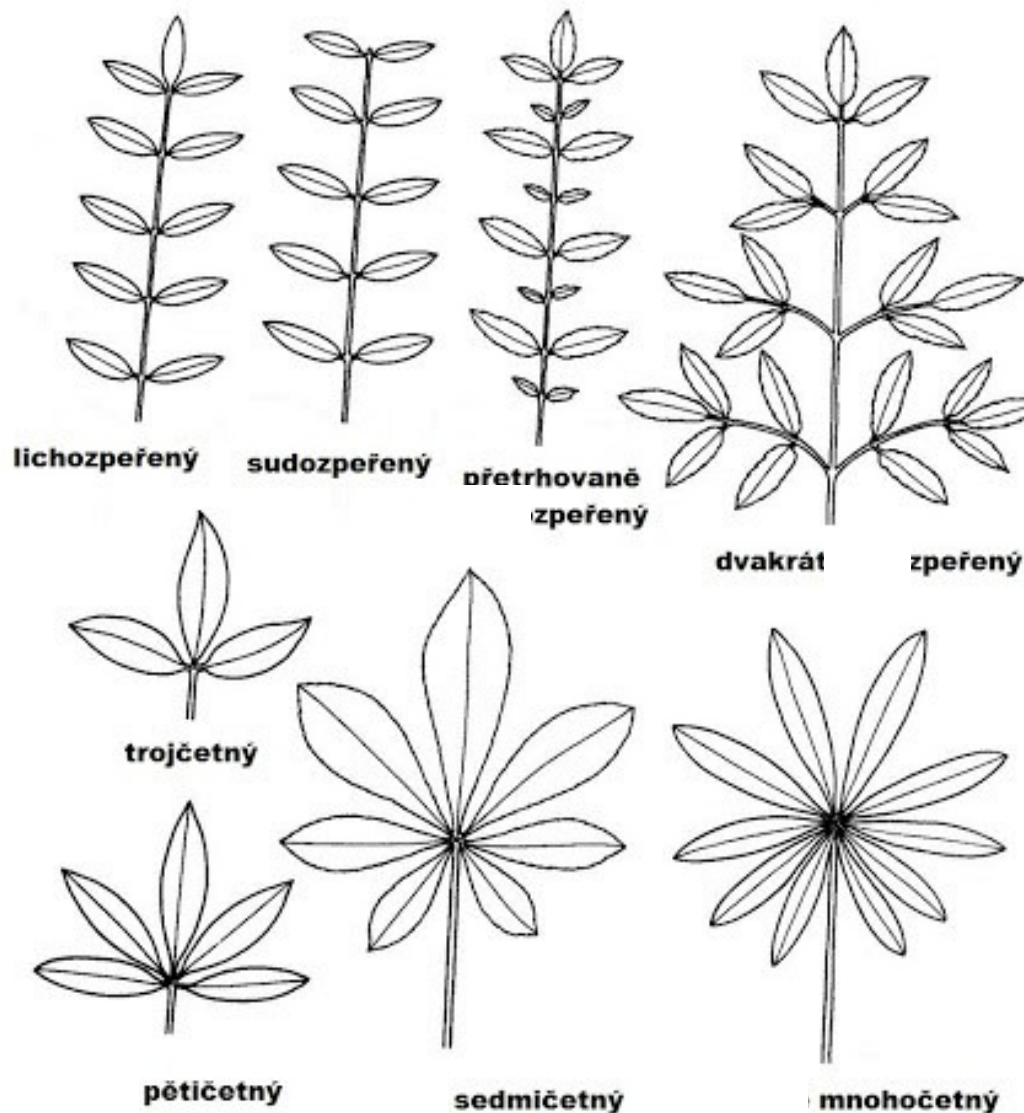
List, který má lístky uspořádané podle dlanité žilnatiny se označuje jako n-četný, za n se dosadí počet lístků – slovem.

žilnatiny

Listy složené

list dvakrát zpeřený

mochna husí
přetrhovaně zpeřený list

jahodník

sasanka hajní

bršlice kozí noha

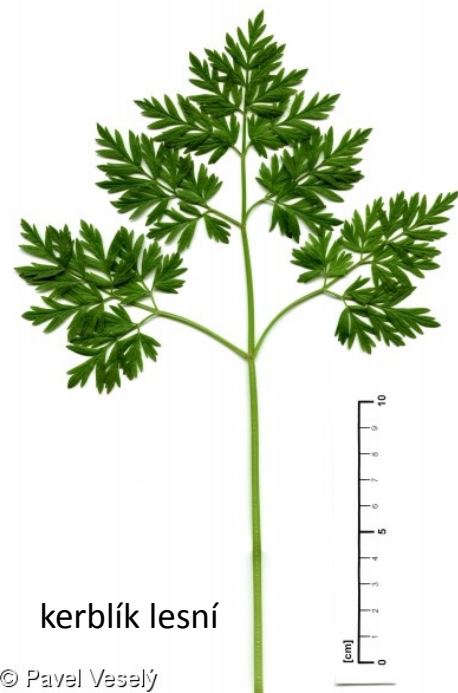

komentáře jsou v přednášce

papratka samičí

děhel

kerblík lesní

- Vernace = složení listu v pupenu

- složená
- podvinutá
- nadvinutá
- schumlaná
- circinátní
- plochá

buk

Buk lesní, složená vernace

<https://slideplayer.cz/slide/3374793/11/images/7/Buk+lesn%C3%A4D%2C+slo%C5%BEen%C3%A1+vernace.jpg>

Zdroj: I. Králíček, Botaska, Botanika s kamerou

kaprad' samec

- Listová estivace = vzájemná poloha listů v pupenu

Typy listů

- dělohy
- šupiny
- lupenité listy
(heterofylie, anizofylie)
- listeny
- listence

děložní listy, buk
kapradina
lesní Braunova
šupiny

barevné listeny
černýš rolní

© Dana Michalcová

děhel lesní
obalíček

listence, violka

© Dana Michalcová

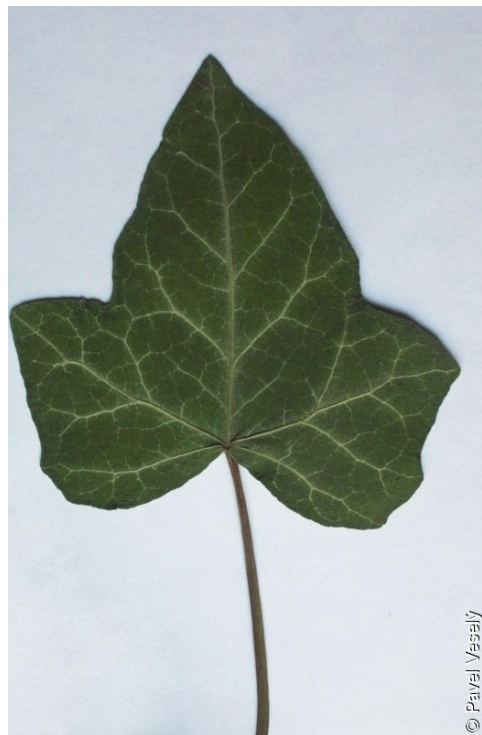
listeny tvoří **obal**,
hladýš andělikový

pampeliška, zákrov

© Vladimír Nejeschleba

heterofylie
- různolistost

břečťan popínavý

anizofylie
- nestejnolistost

jírovec maďal

Postavení listů na stonku

- nepravidelné (plavuň)
- ve šroubovici = **střídavé**
- vstřícné
- přeslenité

hluchavka bílá

© Dana Michalcová

© Pavel Veselý

růže šípková

© Pavel Veselý

přeslička rolní

komentáře jsou v přednášce

Trvání a opadávání listů

- **byliny** – většinou listy každý rok hynou s celým prýtem
- **dřeviny**
 - neopadavé – po několika veg. obd. shazují listy, postupně
břečřan, zimoztráz – po několika veg. období
jehličnany – po 4 – 12 letech
 - opadavé – každoročně shazují listy, většinou na konci veg. období
(vzácně až na konci zimy – dub zimní)

Rozklad chlorofylu, tvorba antokyanu

Metamorfózy listu

- trny (např. dřívák, akát, cesmína, mahónie, bodlák, pcháč)
- listové sukulenty (hromadění vody, netřesk)
- úponky (vřetena, řapíky)
- listy masožravých rostlin
- cibule
- vlákna připomínající kořeny

komentáře jsou v přednášce

hrachor

– vřeteno listu pokračuje jako **úponka**

© Pavel Veselý

© Vladimír Nejšchleba

rosnatka - masožravá r.

cibule

sněžěnka – přeměnou jednoho listu

© Pavel Veselý

nepukalka vzplývající – vl. připomínající kořen

© Jana Navrátilová